

İslam Estetiğinin Hadis Temeli

Mustafa Yıldırım

Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
Türk-İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
myildirim@selcuk.edu.tr

Emine Güzel

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yüksek Lisans Öğrencisi
egüzel@selcuk.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, hadislerde geçen güzellikle ilgili sekiz konu ele alınmıştır. Bunlar, "Güzel Giyinme", "Güzel Koku", "Her İşin Güzel Yapılması", "Güzel Söz", "Güzel Ses", "Güzel İsim", "Güzel Muamele" ve "Güzel Ahlak"tır. Her bir konuya ait hadisler ana kaynaklarından verilmiştir. Güzellik konusunda Hz. Peygamberin uygulamaları, onun zamanında cereyan eden hadiseler ve sözleri ile ilgili rivayetler, çalışma konumuzun kaynağını oluşturmaktadır. Hz. Peygamberin "en güzel örnek" olarak gönderilmiş olması zaten bütün güzelliklerin öğreticisi olduğu mesajını vermektedir. Dolayısıyla ondan gelen haberler güzellik medeniyeti inşa etme hedefini de açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca sonuç ve değerlendirme kısmında da görüşlerimiz ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam, hadis, estetik, güzellik.

Basis of the Hadith at the Islamic Aesthetics

In this study, beauties of the prophet as saying as many as eight have been determined. These are, "Nice dress", "Beautiful fragrance", "Every good work done", "Good speech", "Nice voice", "Nice name", "Good behavior" and "Good ethics". The Prophet's practices, the events of his time and his words are the source of the study. The Prophet, "the most beautiful example" to be sent as a message that already has all the beauty tutorial. So the news from her goal of becoming more clearly evident to build a civilization of beauty. In addition, we have expressed our view in result.

Key Words: Islam, hadith, aesthetic, beauty.

Atf

Mustafa Yıldırım-Emine Güzel, *İslam Estetiğinin Hadis Temeli*,
Marife, Bahar 2011 S. 153-168

Giriş

Sanatın nasıl bir geçmişi varsa sanat ve güzellik üzerine düşünüşün de öyle bir geçmişi vardır. Sanattaki değişimleri sanat tarihinden öğrendiğimiz gibi, güzellik ve sanat üzerindeki düşünüşün ne gibi evrelerden geçtiğini de estetik tarihten öğrenmekteyiz.

Estetiğin konusu güzelliktir. Şu var ki insan yaşadığı âlemden doğru ve iyinin yanında güzeli de arar. Estetiğin konusunu tayin etmek mümkün olmakla beraber güzel ve güzelliğin tarifinde birlik sağlamak mümkün değildir. Tarihî açıdan bakıldığında geçmişten günümüze güzelin birçok tarifi yapılmış; çeşitli estetik görüşleri içinde farklı güzellik tarifleri yer almıştır. Öte yandan kimine göre güzel objektiftir, kimine göre de sübjektiftir.

İnsanoğlu tarih boyunca meskenlerin, şehirlerin en güzelinde yaşamayı istemiş ve ebedî hayatın da en güzelini yaşamayı hedeflemiştir. Bunun için de elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Dinî ve kültürel farklılıklara rağmen en ilkel toplumlarda dahi bu ortak istek hep var olagelmıştır.

Hız. Peygamber yaşantısıyla her yönden insanlık âlemine örneklik teşkil etmiş ve insanların her açıdan güzele ulaşmasını arzulamıştır. Bunun içindir ki “üsve-i hasene” (en güzel örnek) olarak gönderilmiştir. Bu çalışmada onun sözlerinde geçen güzellikle ilgili konuları ele almaya çalışacağız.

I. Hadislerde Geçen Güzellik Kavramları

I. 1. Güzel Giyinme

Ebû Zer (r.a) anlatıyor: Resulullah (s.a) şöyle buyurdular: “Cuma günü kim güzelce yıkanır, mükemmelce temizliğini yapar, güzel elbiselerini giyinir, ailesinin kokusundan Allah’ın takdir ettiğini sürünür, sonra da Cuma namazına gider; camide boş söz etmez, oturan iki kişinin arasına girmezse o cuma ile önceki cuma arasındaki küçük günahları affedilir”¹.

Hız. Cabir (r.a) anlatıyor: “Resulullah (s.a) bir adamı saçları darmadağınık olarak gördü. Bunun üzerine;

“Bu adam saçlarını düzeltip, tertibe sokacak bir şey bulamadı mı?” diye memnuniyetsizliğini izhar etti. Derken o sırada bir diğer adam gördü. Onunda da üstü başı kirliydi. Bunun hakkında da: “Şu adam elbisesini yıkayacak bir şey bulamıyor mu?” diye söylendi².

Bu hadis, saçın gelişigüzel bırakılmayarak, yıkamak, taramak suretiyle ona güzel bir görünüm kazandırılması gerektiğini belirtmektedir. Hadis ayrıca üst başın ve beden her çeşit görünümünden temizlenmesi için yıkanmasını ve temiz tutulmasını emretmektedir.

¹ Tirmizî, Birr 55.

² Ebû Dâvûd, Libas 17.

Yine Resulullah (s.a)'in kadınlarla erkeklerin saç şekli, dış görünüşü gibi hususlarda birbirlerine benzememeleri gerektiğini bildirmesi³ estetiğe olan ilgisini göstermektedir.

Sadece su ile de olsa kişinin fiziksel temizliğini yapması ve bu konuda her zaman titizlik göstermesi gerekir. Şu var ki hadiste bu iş için her ne kadar sadece cuma günü zikredilmişse de hakikatte bu işin sadece cuma günü değil her zaman yapılması emredilmektedir

Atâ b. Yesar (r.a) anlatıyor: Resulullah'a (s.a) saç sakalı karmakarışık bir adam gelmişti. Efendimiz ona eliyle işaret buyurarak sanki sakalını düzeltmesini emretmişti. Adam bunu yapıp tekrar geri geldi. Aleyhissalâtu vesselam: *"Şu hâl, sizden birinizin tıpkı bir şeytan gibi başı(ndaki saçlar) karmakarışık vaziyette gelmesinden daha hayırlıdır"*⁴ buyurdular.

Resulullah'ın, burada saç bakımsız karmakarışık olan kimseyi şeytana benzetmesi, Arap dilinde kötü ve çirkin şeylerin şeytana benzetilmesinin yaygın bir adet olmasındandır. Aynı şekilde iyi şeyler de meleğe benzetilmiştir. Kötü şeylerin şeytana benzetilmesine Kur'an'da da rastlanılmaktadır. Nitekim Kur'an'da cehennemdeki zakkum ağacı şeytana benzetilmiştir⁵. *"O cehennem dibinde çıkan bir ağaçtır. Tomurcukları şeytanın başları gibidir"*⁶.

"Allah odur ki arzı size durulacak yer, göğü de bina yaptı, sizi şekillendirdi, şekillerinizi de güzel yaptı ve sizi güzel rızıklarla besledi. İşte rabbiniz Allah budur. Bütün âlemleri yaratan Allah ne yücedir."⁷ ayeti Allah'ın insanı güzel bir surette yarattığını haber vermektedir. O halde insanda var olan bu maddi ve manevi güzellik korunmalıdır.

Ebû Hüreyre (r.a) anlatıyor: Resulullah (s.a) : *"Kimin saç varsa ona ikram etsin"* buyurdular⁸. Yani, saç yıkanmalı, temiz tutulmalı ve taranarak güzel bir görünüm kazandırmalı; dağınık, gelişigüzel bir halde bırakılmamalıdır. Hz. Peygamber saçını dağınık ve bakımsız bırakanlara müdahale etmiş, saç da dâhil kılık kıyafette dikkat edilmesini istemiştir.

Aişe (r.a) 'dan gelen bir irvayette; "İnsanlar Resulullah zamanında gerek Medine'ye yakın menzillerden ve gerek Medine etrafındaki köylerden cumada nöbetleşe hazır bulunurlardı. Sırtlarında yün abalar olduğu hâlde toz toprak içinde gelirlerdi de vücutlarına toz toprak sinerdi. Kendilerinden ter kokusu yayılırdı. Bir defa Resulullah benim yanımdayken bunlardan biri Peygamber'in huzuruna geldi Resulullah: *"Bari bu günümüzde (Cuma) iyice yıkanıp temizlenseniz."* buyurdu⁹.

³ Buhârî, Libas 61; Tirmizî, Edeb 34; İbn Mâce, Nikâh 22.

⁴ Nesâî, Zinet 60.

⁵ İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, s. 127.

⁶ Saffat, 37, 64- 65.

⁷ Mü'min, 40/64.

⁸ Ebû Dâvûd, Tereccül 3.

⁹ Müslim, Cuma 10.

Bu hadiste de yine kişinin beden ve kıyafet temizliğine dikkat etmesi gerektiği ifade edilmektedir. “Bari” kelimesi kullanılarak beden ve kıyafet temizliğinin cuma günüyle sınırlandırılmaması gerektiği kastedilmiştir.

Bayram, cuma gibi toplantı günlerinde veya günlük yaşantı içerisinde güzel elbiseler giyinmek, estetik bir hâl sergilemek Kur’an’da da emredilen bir husustur. Bu konu A’raf suresinde şu şekilde açıklanmıştır. “*Ey Âdemoğulları, mescide her gi-dişinizde süsünüzü alınız. Yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz. Çünkü Allah israf eden-leri sevmez*”¹⁰.

I. 2. Güzel Koku

Ebû Zer (r.a)’den: Resulullah (s.a) şöyle buyurdular ki: “Cuma günü kim güzelce yıkanır, mükemmelce temizliğini yapar, güzel elbiselerini giyinir, ailesinin kokusundan Allah’ın takdir ettiğini sürünür, sonra da Cuma namazına gider; cami-de boş söz etmez, oturan iki kişinin arasına girmezse o cuma ile önceki cuma ara-sındaki (küçük günahları) affedilir”¹¹.

İbn Abbas (r.a)’dan rivayet edilen bir hadiste Resulullah (s.a) şöyle buyur-dular. “Bu Cuma gününü Allah, müminler için haftalık bayram kılmıştır. Öyleyse kim cumaya gelirse yıkansın. Eğer kokusu varsa ondan sürünsün. Misvak kullan-manız da gerekir”¹².

Hız. Ebû Bekir (r.a)’den gelen bir rivayette Resulullah (s.a) şöyle buyurdular. “Kime tîb¹³ ikram edilirse onu reddetmesin. Çünkü güzel koku verir ve taşınması da kolaydır”¹⁴.

Kişi herhangi bir ortamda bulunacağı zaman kılık kıyafetinin güzel ve temiz olmasına dikkat ettiği kadar kir, ter türünden insanın sevmediği, insana tiksinti verici kokulardan da arınmış olmaya özen göstermelidir. Zira tiksinti uyandırıcı kokular, kişilerin uzaklaşmasına sebebiyet verir.

Güzel koku sürünmek için sadece cuma gününün zikredilmiş olmasının ne-den, cuma günü büyük camilerde kalabalık bir cemaatin bir araya geliyor olmasıdır. Dolayısıyla böyle büyük kalabalıklarda kişinin diğer insanları rahatsız etme-mek için temiz olması ve güzel kokması gerekir. Ayrıca Allah’ın evi olarak kabul ettiğimiz dinî mabetlerimizde Allah’ın huzuruna çıkarken her yönden gayet temiz ve güzel olmamız elbette ki önemli ve gereklidir.

I. 3. Her İşin Güzel Yapılması

Hız. Osman (r.a) anlatıyor: Resulullah buyurdular ki: “Kim abdest alır ve ab-destini güzel yaparsa onun hataları vücudundan tırnak uçlarına varıncaya kadar çıkar, dökülür”¹⁵.

¹⁰ Araf, 7/31.

¹¹ Tirmizî, Birr 55.

¹² Müslim, Cuma 24.

¹³ “tîb”, hâl, davranış, söz ve ahlâkta nezahettir. Ancak güzel koku manasına da gelir.

¹⁴ Müslim, Elfaz 20; Ebû Dâvûd, Tereccül 6; Nesâî, Ziyet 75.

Bu hadiste belirtildiği üzere abdest alınacağı vakit bunun güzel bir şekilde yapılması gerekmektedir. Çünkü abdestte yıkanması gereken uzuvların titizlikle ve iyice yıkanması gerekir ki abdest, tam ve güzel alınmış olsun. Ancak kişinin bu titizliği abdestle sınırlı kalmamalı, yapacağı diğer işlere de yansımalıdır.

Ebû Hüreyre (r.a) şöyle demiştir: “Resulullah şöyle buyurdu: “Biriniz İslam’a girişini güzel yaparsa yapacağı her bir hasene kendisi lehine on mislinden yedi yüz katına kadar büyük derecelerle yazılır; yapacağı her seyyie ise ancak kendi misli ile yazılır”¹⁶.

Bu hadiste de yine yapılan bir işin, güzel ve tam bir şekilde yerine getirilmesi istenmektedir. Burada da İslam’a giriş, eyleminin güzel yapılması istenmekte ve bunun da mükâfatı belirtilmektedir. İslam’a girişin güzel olması ise İslam’ın gerektirdiği şeylerin yerli yerinde, tam ve iyi bir şekilde yapılmasıdır.

Yine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

“Muhakkak ki Allah güzeldir ve güzelliği sever.”¹⁷

I. 4. Güzel Söz

Abdullah İbn Amr (r.a)’dan: Şüphesiz Resulullah ne çirkin söz söyler ve ne de bunu arzu ederdi. Resulullah şöyle buyurdu: “Sizin bana en sevgili olanınız, ahlak yönünden en güzel olanınızdır.”¹⁸

Ebû Hüreyre’den, Peygamber (s.a):

“Her kim Allah’a ve ahiret gününe iman ederse ya hayır söylesin, yahut susun!”¹⁹.

Görüldüğü üzere Müslüman’a yakışan daima hayırlı ve faydalı şeyler ko-
nuşmaktır. Bu da her zaman güzel kabul edilmiştir.

Hz. Aişe (r.a) “Resulullah, (s.a) bir adamdan kendisine menfi söz ulaştığı vakit: “Falan niye böyle söylemiş?” demezdi. Fakat “İnsanlara ne oluyor da şöyle şöyle söylüyorlar...” derdi²⁰.

Ayrıca Kur’an’da: “Sen af yolunu tut, iyilikle emret ve kendilerini bilmezlerden yüz çevir”²¹ şeklinde buyrulmaktadır.

Şüphesiz Allahu Teâlâ’nın bu emri yalnız peygamber efendimiz için değil, genel anlamda hepimiz içindir.

Hz. Câbir anlatıyor: Resulullah buyurdular ki: “Bana en sevgili olanınız, kıyamet gününde bana mevkice en yakın bulunacak olanınız, ahlakça en güzel olanınızdır. Bana en menfur olanınız kıyamet gününde benden en uzak bulunacak olanınız, gevezeler, boş boğazlar ve yüksekte atanlardır.” (cemaatte bulunan bazıla-

→

¹⁵ Tirmizî, Taharet 2.

¹⁶ Buhârî, İman 35.

¹⁷ Müslim, İman 147.

¹⁸ Müslim, Edeb 78.

¹⁹ Müslim, Rıda 60.

²⁰ Ebû Dâvûd, Edeb 6.

²¹ Araf, 7/199.

rı): “Ey Allah’ın Resulü! Yüksekten atanlar kimlerdir?” diye sordular: “Onlar mütekebbir (büyüklük taslayan) kimselerdir!” cevabını verdiler²².

Adî b. Hâtim (r.a)’den: Resulullah (s.a) buyurdular ki: “Sizden herkese, Rabbi, aralarında bir tercüman olmaksızın doğrudan doğruya hitap edecektir. Kişi o zaman (ateşe karşı bir kurtuluş yolu bulmak üzere) sağına bakar, hayatta iken gönderdiği (hayır) amellerden başka bir şey göremez. Soluna bakar orada hayatta iken işlediği (kötü) amellerden başka bir şey göremez. Önüne bakar, kendini beklemekte olan ateşi görür. (Ey dehşetli güne iman eden müminler!) yarım hurmayla da olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamazsanız güzel bir sözle koruyun.²³

Ebû Bekir (r.a)’den Resulullah (s.a) buyurdular ki: “Hayâ imandandır. İman (sahibi) cennettedir. Hayâsızlık (ve bundan kaynaklanan kabalıklar, çirkin ve kırıcı sözler), cefadan (eziyet, haksızlık) bir parçadır. Cefa eden de cehennemdedir²⁴.

Hadisi şeriflerden de anlaşılacağı üzere kişi hâl ve hareketlerinin yanı sıra sözlerine de dikkat etmeli ve her alanda olduğu gibi söz ve davranış estetiğini de elde etmeye çalışmalıdır. Sözde aranması gereken ilk husus onun, anlamlı ve faydalı olmasıdır şüphesiz. İnsan (konuşan) bir varlıktır. O hâlde insanın konuşmasının mantıklı olması gerekir. Kelam-ı Kadim’de hakikat dünyasında hiçbir karşılığı olmayan sözün adı “lağv”dır. “Lağv”, boş, anlamsız ve beyhude söz demektir.²⁵ Mü’minun Suresi’nde müminler şöyle tarif edilir: “Onlar anlamsız, boş ve beyhude sözlerden yüz çevirir.”²⁶ Furkan Suresi’nde de Allah’ın gerçek kulları şöyle anlatılır: “Onlar ki yalan ve asılsız olandan yana şahadet etmezler; boş ve anlamsız şeylerle (uğraşan kimselere rastladıkları zaman, yanlarından vakarla geçip giderler)”²⁷. Nebe suresinde de cennetin en güzel vasfı şöyle yer alır: “Orada (cennette) ne boş bir laf işitirler, ne de bir yalan isnadı”²⁸. Ancak sözün anlamlı ve faydalı olması yetmez. Söz, anlamlı ve faydalı olduğu kadar güzel de olmalıdır.

İslam’a göre bir sözde bulunması gereken estetik kuralları, ya da sözün estetiğini ihlal eden bütün unsurları tespit etmek için Kur’an’ı Kerim’in söz için kullandığı olumlu ve olumsuz sıfatlara bakmak yeterlidir. Sözün Kur’an’ı Kerim’de geçen olumlu sıfatlarını şöyle sıralayabiliriz: Kavli-i hasen (güzel söz), kavli-i maruf (uygun ve olumlu söz), kavli-i adil (dengeli söz), kavli-i sedîd (sağlam ve doğru söz), kavli-i kerîm (saygılı söz), kavli-i belîğ (açık söz) ve kavli-i meysur (kolaylaştırıcı söz)²⁹

Kur’an’ı Kerim’e göre Beni İsrail’den alınan misakın önemli bir maddesi şöyledir: “Allah’tan başkasına kulluk etmeyin, anne ve babaya, yakınlarla, yetimlere ve

²² Tirmizî, Birr 11.

²³ Buhârî, Rikak 49-51, Tevhid 36-24, Zekât 9, Menakıb 25, Edeb 34; Müslim, Zekat 67; Tirmizî, Kıyamet 1.

²⁴ Müslim, Zühd 8.

²⁵ Mehmet Görmez, “Kur’an’ı Kerim’in Işığında Söz ve Davranış Estetiği”, *Diyanet Aylık Dergi*, S. 189, s. 5.

²⁶ Müminun, 23/3.

²⁷ Furkan, 25/72.

²⁸ Nebe, 78/5.

²⁹ Mehmet Görmez, *a.g.m.*, s. 5- 6.

yoksullara iyilikle davranın, insanlara güzel söz söyleyin, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin diye misak almıştık”³⁰.

Görüldüğü üzere burada güzel söz, anne ve babaya, yetime, miskine iyilikle hatta namaz ve zekâtla birlikte yer almaktadır. Yine aynı surede “Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden başa kakmat gelen bir sadakadan hayırlıdır.”³¹ denilerek Allah’ın fakir kullarına söylenecek hoş bir sözün, eziyet edilerek verilecek sadakalardan daha hayırlı olacağı ifade edilmektedir.

Kur’an’ı Kerim’de söz için olumsuz anlamda ise beş sıfat kullanıldığına şahit oluruz: Kavlı-i su’ (kötü söz), kavlı-i münker (çirkin söz), kavlı-i zûr (yalan söz), kavlı-i lahn (eğri söz) ve kavlı-i zuhruf (süslü söz)³²

Güzel söz, Kur’an’ı Kerim’de birçok ayette emredilmesine karşın, kötü söz anlamına gelen kavlı-i su’, asılsız, düzmece anlamına gelen kavlı-i münker, yine asılsız söz anlamında kavlı-i zûr ve aklı çeldiren, çekici ve süslü söz, bir nevi cilalı, süslü yalanlar söylemek, münafıkların eğip büktüğü söz anlamına gelen kavlı-i lahn yasaklanmış ve bu tür çirkinliklerden uzak durulması gerektiği ifade edilmiştir³³.

Söz estetiğini yok eden her türlü unsur, eski kaynaklarımızda dilin afetleri başlığı altında yer almıştır. Gazalî’nin *İhya-u Ulumuddin*’inde dilin afetleri başlığı altındaki hususlar, bugün insanlığın kaybettiği söz estetiğinin bütün unsurlarını ihtiva etmektedir. Bu eserde dilin yirmi afeti şöyle sıralanmıştır: Boş sözler, fuzuli konuşma, batıla dalma, içi boş tartışmalar, husumet eseri söylenen sözler, ağız eğip bükerek konuşmak, seçili ve edebî konuşmalara özenerek yapmacık sözler söylemek, küfür, sövgü ve fahiş (kötü) konuşmak, her türlü canlı ve cansız varlığa lanet etmek, kötü tağanni ve anlamsız şiir, kötü mizah ve şaka, istihza, sırı ifşa, yalan söylemek, yalandan söz vermek, yalan yere yemin etmek, giybet, çekiştirme, kovuculuk, söz gezdirmek, insanları mübalağa ile övmek, yersiz ve anlamsız soru sormak ve sözün inceliklerinden gaflet içinde olmak³⁴.

Günümüzde konuşan her insanın belirtilen bu afetlere maruz kalması, kitle iletişim araçları vasıtasıyla her türlü estetikten yoksun birçok sözün ortaya çıkması, dahası bu sözlerin görüntüye ve yazıya dönüştürülmesi her türlü afete yol açan bir söz kirliliği meydana getirmektedir. Söz sadece insanın sıradan davranışını değil, kişiliğini de belirler. Bu gün dilin afetleri adeta insanlık afetine dönüşmüş, üslup ve ifadeler, kalbi kirleten bir düzeye inmiştir. Söz ile davranışı bir birinden ayırmak oldukça güçtür. Sözün bizzat kendisi de önemli bir davranıştır. Kişi söz ile estetiği yakalayamamış ise o kişinin davranışlarında ahlak ve estetik aramak boşunadır. Hâl ve hareketi güzel olanın sözü de güzel olur³⁵. Güzel söz beraberinde hâl ve hareket güzelliğini de getirir. Nitekim Kur’an’ı Kerim’deki bir ayette “*Ey iman*

³⁰ Bakara, 2/83.

³¹ Bakara, 2/263.

³² Mehmet Görmez, *a.g.m.*, s. 7.

³³ Mehmet Görmez, *a.g.m.*, s. 8.

³⁴ Gazalî, “İslâm Sanat ve Edebiyatı Üzerine Düşünceler”, çev. Adem Çalışkan, *OMÜİFD*, S. 11, s. 35.

³⁵ Mehmet Görmez, *a.g.m.*, s. 9.

edenler, Allah'tan sakının ve sözünü doğru söyleyin ki (Allah) amellerinizi ıslah etsin ve günahlarınızı bağışlasın"³⁶ denilmektedir.

Her şeyden önce güzel söz ve söz estetiğine bizzat Hz Peygamber'in kendisi de önem vermiştir.

Hız Peygamber bu doğrultuda, özellikle " hitabete" ve "şiiire" önem vermiştir. O, hitabeti övmek için şöyle buyurmuştur: "*Erkeğin güzelliği lisanındadır.*" Bu demektir ki güzel konuşan erkek güzeldir. Hz. Peygamber'in böyle buyurması üzerine bütün İslam dünyasında hitabet derslerine daha fazla itibar edilmiş ve güzel konuşmaya çok önem verilmiştir. Bu konuda mukaddes kitabımız Kur'an'ı Kerim'de "güzel söz" övülmüş ve devamlı meyve veren bir ağaca benzetilmiştir. "*Güzel söz kökü sabit, dalları gökyüzünde olan bir ağaç gibidir ki o, Rabbin izniyle her zaman meyve verir durur*"³⁷.

Çirkin ve kötü söze gelince: Kur'an'ı Kerim onu "*Yeryüzünden koparılmış kötü bir ağaç gibidir ve onun sebatı yoktur*"³⁸ şekilde tanımlanmaktadır.

Hız Peygamber'in edebî bir sanat olan şiirle ilgili olumlu hadisleri vardır.

Hız. Aişe'den (r.a) rivayet edildiğine göre, Hz. Muhammed (s.a) Hassan b. Sabit için mescitte bir minber yaptırmıştı. Hassan onun üzerine çıkararak Hz. Peygamber'e yöneltilen tenkitlere şiirle cevap veriyordu. Peygamber efendimiz onun için şöyle demiştir:

"Muhakkak ki Hassan Allah'ın Resulünü savundukça Ruhul-Kudüs onunla beraberdir"³⁹.

Yine Resulullah (s.a): "*Kesin olarak bilin ki şiir, kelam (söz) mesabesindedir. İyisi iyi söz, kötüsü de kötü sözdür*"⁴⁰ diyerek şiirin iyisinin iyi ve kötüsünün de kötü olduğunu belirtmiştir. Başka hadislerinde de:

"Muhakkak ki şiirde hikmet vardır" ve " Muhakkak ki sözde sihir (etkileyici manevi güç) vardır"⁴¹ diyerek şiirde sanatsal ve edebî güzelliğın olduğunu dikkat çekmiştir.

1. 5. Güzel Ses

Ebû Hüreyre (r.a)'den: Resulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Allah, Kur'an'ı teğanni etmekte olan bir peygamberi dinlediği kadar hiçbir şeyi dinlemedi." Bir başka hadiste: "Allah Teâlâ hiçbir şeyi bir peygamberi Kur'an'ı açıktan, güzel sesiyle okumasını dinlediği kadar dinlemedi"⁴² şeklindedir.

Ebû Hüreyre (r.a) anlatıyor: Resulullah (s.a) bir gün mescide girince bir kimsenin kıraatini işitmişti. "*Bu kim?*" diye sordu. "Abdullah ibn Kays" denilince

³⁶ Ahzap, 33/70- 71.

³⁷ İbrahim, 14/25- 26.

³⁸ İbrahim, 14/27.

³⁹ Ebû Dâvûd, Edeb 87.

⁴⁰ Buhârî, Edeb 90; İbn Mâce, Edeb 42.

⁴¹ Ebû Dâvûd, Edeb 87.

⁴² Buhârî, Tevhid 140, Ebû Dâvûd, Salat 339.

"Buna, Davud'un mızmarlarından (nağmelerinden) bir mızmar verilmiştir"⁴³ buyurdular. İbni Kays'ın sesi, Hz. Davud'un mızmarına benzetilmiştir. Mizmar, esasen düdük ve kaval gibi nefesli musiki aletlerine verilen isimdir. Nağme, terennüm ve hoş sada manasına da gelir. Ebû Musa'nın sesinin güzelliği, avazının ve nağmesinin tatlılığı, terennümünün letafeti, mızmarın sesine benzetilmiştir. Hz. Davud ses güzelliği ile ün yapmış bir peygamberdir⁴⁴.

Vehb b. Münebbih'ten rivayet edildiğine göre:

"Davud'un sesini duyan herkes raksa gelir, ayakları yerden kesilirdi. Zebur'u okurken cinler, insanlar ve hayvanlar (kuşlar) Davud'un sesi etrafında halkalanır ve öylece beklesirlerdi"⁴⁵

Fedâle ibn Ubeyd anlatıyor: "Resulullah (s.a) buyurdular ki: "Allah Teâlâ Hazretleri, güzel sesle Kur'an'ı açıktan okuyan kimseyi dinleme hususunda güzel sesli cariyesini dinleyen erkekten daha çok ilgi sahibidir"⁴⁶.

Hız Aişe (r.a) anlatıyor: "Resulullah (s.a)'ın sağlığında bir gece yanına geç gitmişimde 'Neredeydin?' buyurdu. Ahabından birinin kıraatini dinliyordum. Onunki kadar güzel bir kıraati ve sesi hiç kimsede görmedim." dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a) kalktı. Onunla ben de kalktım. Gidip onun kıraatini dinledi. Sonra bana dönüp "Bu, Salim Mevla Huzeyfe'dir. Ümmetim içinde böylelerini var eden Allah'a hamdolsun!" buyurdular⁴⁷.

Bera (r.a)'dan: Resulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kura'n'ı Kerim'i sesinizle güzelleştirin"⁴⁸.

Abdurrahman İbn Saib (r.a)'dan: "Sa'd b. Ebi Vakkas yanımıza geldi. Onun artık gözleri görmüyordu. Kendisine selam verdim. "Sen kimsin?" dedi. Kendimi tanıttım. Bunun üzerine dedi ki: "Kardeşim oğluna merhaba! Duydum ki senin Kur'an okumada güzel sesin varmış. Ben Resulullah'ı dinledim. Demişti ki: " *Şu Kur'an hüznü olarak nazil oldu. Öyleyse onu okuyunca ağlayın. Eğer ağlayamazsanız ağlamaya çalışın ve onu güzel okuyun. Onu güzel okumaya gayret etmeyen bizden değildir.*"⁴⁹.

Kur'an'ın teganni ile okunması, ağır ağır tecvit kaidelerine uygun olarak, sesin güzelleştirilerek okunmasıdır. Kur'an'ı Kerim okunuş yönüyle de diğer kitaplardan ayrılmalıdır. Teganninin lügat manasını esas alarak Kur'an'ı musiki nağme-

⁴³ İbn Mâce, Salat 426.

⁴⁴ Süleyman Uludağ, *İslam Açısından Musiki ve Sema*, s. 111- 112.

⁴⁵ İbn Kesir, *a.g.e.*, s. 2.

⁴⁶ İbn Mâce, Fezailü'l-Kur'an 425.

⁴⁷ İbrahim Canan, *a.g.e.*, XVII, 77.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, Salat 355; Nesâî, Salat 83; İbn Mâce, İkamet 176.

⁴⁹ İbn Mâce, Fezailü'l-Kur'an 425.

Hadiste geçen " teganni" iki anlama gelir:

- a) İstiğna yani başkasına muhtaç olmamak manasına gelir. "Kur'an'la teganni etmeyen bizden değildir." hadisinde geçen teganni'ye istiğna manası verilmiştir. Yani Kur'an'a sahip olduğu için kendisini gani ve zengin bilmeyen, başkalarına muhtaç olmadığına inanmayan kimse bizden değildir anlamındadır.
- b) Teganni tatrip (hoş seda) anlamına gelir. Esasen gina, nağme, hoş seda ve şiir terennüm etmek manasına gelir.

leriyle okumak bazı âlimlerce hadisin zahirine binaen caiz görülmüşse de çoğunluk bunu caiz görmemiştir. Bilhassa harflerin mahrecini değiştirerek, tecvidin sınırlarını aşacak teganninin haramlığında ittifak vardır ⁵⁰.

Hız Berâ (r.a)'dan: "Bir akşam Resulullah (s.a) Tin Suresi'ni okurken dinlemiştim. Sesi (veya kıraatı) ondan daha güzel olan birini işitmemişim"⁵¹.

Diğer taraftan Ümmü Seleme, Hz. Peygamber'in kıraatini tarif ederken: "onun kıraatı, harf harf, tane tane, açık ve seçik bir kıraat idi" demektedir ⁵².

Çok güzel bir sese sahip bulunan Hz. Peygamber'in güzel sese karşı ilgi duyduğu, güzel sesli kimselerin okudukları Kur'an'ı zevk ve şevkle dinlediği, sesi güzel olan sahabeleri takdir ederek onlara iltifatlarda bulunduğu verilen bilgilerden anlaşılmaktadır ⁵³.

Kur'an'ın hüznü olarak nazil olması, Kur'an'ın kalplere tesir eden, gözleri yaşartan ulu manalarla dolu olarak inmiş olmasındandır. Onu huşu ve tefekkürle okuyana tesir eder, gözleri yaşartır.

Görüldüğü üzere Kur'an'ı Kerim'in en güzel şekilde okunması üzerimize düşen vazifelerdendir. Kur'an'ı Kerim'in tertil üzere açık ve anlaşılır bir şekilde okunması, yine Kur'an'ı Kerim'de emredilmiştir. Şöyle ki " *Kur'an'ı tertil üzerine okuyunuz.*"⁵⁴ denilerek bu konu açıkça ifade edilmiştir.

Hız Ali'ye tertilin manası sorulduğunda, onu: "Tertil, harflerin güzel çıkarılması ve Kur'an okurken durulacak yerlerin bilinmesidir." şeklinde tarif etmiştir. Yani ayette buyurulan tertil, sıfat ve mahreçlere riayet ederek harfleri ve hareketleri açık telaffuz etmek, acele etmeden manasını anlamaya çalışarak okumaktır⁵⁵.

Sevgili Peygamberimiz güzel tabiat seslerini ve insan sesini severdi. Kur'an'ı Kerim'i teganniye kaçmadan okuyan güzel sesli hafızlardan dinlerken ayrı bir haz duyarlardı. Aynı şekilde devrin ünlü şairlerinden dinlediği iyi ve güzel şiirleri dinlerken de ayrı bir haz duyarlardı.

I. 6. Güzel İsim

Ebu'd-Derdâ (r.a)'dan: Resulullah (s.a) buyurdular ki:

"Sizler kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Öyleyse isimlerinizi güzel koyun"⁵⁶.

Büreyde (r.a)'den "Rasulullah (halkın uğursuz saydığı) hiçbir şeyi uğursuz saymazdı. Bir memur göndereceği zaman ismini sorar, hoşuna giderse sevinirdi ve

⁵⁰ İbrahim Canan, *a.g.e.*, XVII, 75.

⁵¹ Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s. 113.

⁵² Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s. 114.

⁵³ Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s. 114.

⁵⁴ Müzzemmil, 73/4.

⁵⁵ Ziya Aydın, *Tecvid Kitabı*, s. 6.

⁵⁶ Ebû Dâvûd, Edeb 69.

hatta neşesi yüzünden okunurdu. Bir köye gidecek olsa onun da ismini sorardı. Hoşuna giderse sevinirdi. Hoşlanmazsa bu yüzünden okunurdu”⁵⁷.

Görüldüğü üzere Hz. Peygamber (s.a) isimlerde de güzel olanı aramış ve güzel isim koymayı müminlere benimsetmeye çalışmıştır. İsimlerin insan üzerinde hem olumlu, hem de olumsuz yönde bir etkisi vardır. Bu nedenle isimlerin güzel olmasına dikkat etmek gerekir. Hz. Peygamber de isimler üzerinde durmuştur. Sadece insanlardaki kötü isimleri değil, hayvan, eşya ve mekânlarla ilgili kötü isimleri de değiştirmiştir.

I. 7. Güzel Muamele

Aişe (r.a)’dan: “Bir keresinde yanında iki kız çocuğu bulunan bir kadın bana geldi, benden bir şey vermeme istiyordu. Fakat o sırada bir tek hurmadan başka bir şey bulamadım. Ben o tek hurmayı kadına verdim. Kadın onu iki kızı arasında tak-sim etti. Sonra kalktı ve çıkıp gitti. Akabinde Hz. Peygamber içeri girdi. Ben kendisine durumu söylediğimde, Peygamber (s.a): “Her kim bu kız çocuklarından herhangi bir şeye (bakıma, terbiyeye) velayet eder ve onlara iyilik edip güzel muamelede bulunursa o kız çocukları cehennem ateşinden koruyan bir perde olur.”⁵⁸ buyurdu.

Ebu Zer (r.a)’dan: “Rasulullah (s.a) buyurdular ki:

“Her nerede olursan ol Allah’tan sakın ve kötülüğün arkasından iyilik yap ve insanlara güzel muamelede bulun”⁵⁹.

İbn Abbas (r.a)’dan: “Rasulullah (s.a) buyurdular ki:

“Kim ergenlik çağına ulaşan iki kızına, iyilik yapar, ihsanda bulunursa bu kızlar mutlaka onu cennete götürürler”⁶⁰.

H. Enes (r.a)’den: Rasulullah (s.a) buyurdular ki: “Çocuklarınıza gereken önemi verin ve güzel terbiye edin”⁶¹.

Abdullah İbn Âmir (r.a)’den: Rasulullah buyurdular ki: “Sizin en hayırlınız kadınlara iyi davrananlardır”⁶².

Hadislerde geçen iyilik yapmak, ihsanda ve ikramda bulunmak, hep iyi ve güzel muamelelerin içerisine giren davranışlardır. İnsan hayatının hemen her alanında olduğu gibi davranışlarda da Peygamberimiz yine iyi ve güzel olanı tercih etmiş ve bizlerden de böyle yapmamızı beklemiştir.

Ebû Said el-Hudrî (r.a)’den: Rasulullah (s.a) buyurdular ki:

“İnsanlara merhametli olmayana Allah Teâlâ merhamet etmez”⁶³.

Açıkça görülüyor ki bu hadis, insanlara karşı merhametli olmaya teşvik etmektedir. Bir başka rivayette bütün canlıları kapsayacak bir üslupla “Yerde olanla-

⁵⁷ Ebû Dâvûd, Tıbb 24.

⁵⁸ Müslim, Edeb 26.

⁵⁹ Tirmizî, Birr 55.

⁶⁰ İbrahim Canan, a.g.e., XVII, 485.

⁶¹ İbn Mâce, Birr 34.

⁶² İbn Mâce, Birr 42.

⁶³ Tirmizî, Birr 16.

ra merhamet etmeyenlere, gökte olanlar merhamet etmezler”⁶⁴ buyrulur. Bu hadislerle Müslüman’ın bütün yaratıklara; Mümine, kâfire, hayvana karşı merhametli olmaya teşvik vardır. Merhamet, canlılara yiyecek, içecek verme, hayvanlara ağır yük yüklememe, dövmemek, acıktırmamak ve yormamak gibi vasıflarla onlara karşı sınırı aşmamak şeklinde kendini göstermelidir.

Bu konuyla ilgili İsrâ Suresi’inde: “Eğer iyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz ve eğer kötülük ederseniz o da (sizin) aleyhinizedir.”⁶⁵ buyrulmuştur.

I. 8. Güzel Ahlak

Arapça’da yaratma, yaratılış ve yaratılmış gibi anlamlara gelen “halk” kelimesi aynı kökten gelen “hulk” yahut “huluk” kelimesi huy, tabiat, seciye, mertlik, din ve yaratılış anlamlarına gelir. “Huluk” kelimesinin çoğulu “ahlak”tır. Ahlak, beden ve ruh bütünlüğü ile ilgili bir kavramdır. Nitekim gözle görülen heyet ve şekiller “halk” şeklinde adlandırılırken; basiretle anlaşılan seciye ve huylar “hulk” diye, insanın ahlakıyla elde ettiği faziletler ise “halak” şeklinde adlandırılmıştır. Dilimizde de kelimenin çoğulu olan “ahlak” kelimesi kullanılarak ahlakın birkaç davranıştan ibaret olmadığı, bir davranışlar, huylar bütünü olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Peygamberimiz (s.a)’in aynaya bakarak okuduğu söylenen bir hadiste “halk” ve “huluk” kelimeleri birlikte kullanılarak hem iç hem de dış güzelliğine dikkat çekilmiştir. Söz konusu hadislerinde Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuşlardır: “Allah’ım yaratılışımı (halk) güzelleştirdiğin gibi, ahlakımı (huluk) da güzelleştir.”⁶⁶ Bu hadis de gösteriyor ki İslam, hem madde, hem mana, hem şekil, hem de kalbi, birlikte ele almaktadır⁶⁷.

Ebu Hüreyre (r.a)’den rivayet edilen bir hadiste, “Rasulullah (s.a)’a insanları en çok ateşe atan şeyin ne olduğu soruldu.

“Ağız ve ferc” buyurdular.

En ziyade neyin insanları cennete soktuğundan soruldu:

“Allah’a karşı takvasahibi olmak ve güzel ahlak” buyurdular”⁶⁸.

Efendimiz (s.a), bu hadislerinde insanların uhrevi kurtuluş ve felaketlerinde en ziyade müessir olan sebepleri açıklamaktadır.

Cennete götüren iki sebep vardır:

1. Allah’a karşı takva sahibi olmak; farzların yerine getirilmesi, haramların terk edilmesidir.

2. Güzel ahlak; öncelikle topluma içinde sorumlu davranmak. Abdullah b. Mübarek, güzel ahlakı “güler yüz, iyilik ve eziyetten kaçınma” şeklinde tarif etmiş-

⁶⁴ Müslim, Fedâil 66.

⁶⁵ İsrâ, 17/7.

⁶⁶ Ahmed bin Hanbel, *Müsned*, I, 403.

⁶⁷ Ali Akpınar, “Allah’ın Ahlakı İle Ahlaklanmak”, *Tasavvuf*, S. 6, 61-62.

⁶⁸ Tirmizî, Birr 62.

tir. Ahmed b. Hanbel: “Kızmamak, kin tutmamak ve tahammül etmek” diye tarif etmiştir.⁶⁹

H. Enes (r.a)’dan: “Rasulullah’a (s.a) soruldu: “Müminlerden hangisi en efdaldir?”

“Ahlakça en güzel olanıdır” cevabını verdi. Tekrar soruldu: “Müminlerden hangisi en akıllıdır?”

“Ölümü en çok hatırlayan ve ölüm kendisine gelmezden önce onun için en iyi hazırlığı yapanlardır. İşte akıllılar bunlardır” şeklinde buyurdular⁷⁰.

Ebu Derda’dan (r.a): “Rasulullah buyurdular ki:

“Kıyamet günü müminin mizanında güzel ahlaktan daha ağır basan bir şey yoktur. Allah Teâlâ hazretleri, çirkin, düşük söz ve davranış sahiplerine buğzeder”⁷¹.

Ebu Hüreyre (r.a)’den: “Rasulullah (s.a) buyurdular ki:

“Müminler içinde imanca en kâmil olanı, ahlakça en güzel olanıdır”⁷².

Görüldüğü gibi hadislerde güzel ahlakın dindeki ehemmiyeti belirtilmektedir. Müminin en kıymetli varlığı olan iman, kemalini ancak güzel ahlakla bulabilmektedir. Öyleyse ebedî kurtuluşun yegâne vesilesi olan imanda daha yüksek bir mertebeye elde etmek, mükemmelle yaklaşmak isteyen ahlakını güzelleştirmek için gayret göstermelidir.

Bu hadislerin bize gösterdiği bir diğer husus da dinin insanlarla olan ilişkilere önem veriyor olmasıdır. İman esaslarını sadece dilimizle ikrar etmemiz, hakiki bir mümin olmak için yeterli olmamaktadır.

Ebu Hureyre (r.a)’den: Rasulullah (s.a) şöyle dua ederdi:

“Allah’ım şikâk ve nifaktan ve kötü ahlaktan sana sığınırım”⁷³.

H. Enes İbn Malik (r.a)’den: Rasulullah (s.a) buyurdular ki:

“Haksız iken münakaşa ve yalanı bırakana cennetin kenarında (yahut giriş kısmında) bir köşk bina edilir. Haklı olduğu hâlde münakaşayı bırakan kimse için cennetin ortasında bir köşk inşa edilir. Kim de ahlakını güzelleştirirse ona cennetin en güzel yerinde bir köşk bina edilir”⁷⁴.

Allah’tan ahlakını güzelleştirmesini isteyen Hz. Peygamber, tıpkı diğer peygamberler gibi ahlaki bakımdan insanları güzelleştirmek için var güçleriyle çalışmıştır. Hz. Peygamber (s.a) “Doğrusu ben güzel ahlaki tamamlamak için gönderildim.”⁷⁵ diyerek hedefinin insanlığı ahlaki bakımdan kemale ulaştırmak olduğunu açıklamıştır.

⁶⁹ İbrahim Canan, *a.g.e.*, XVI, 267.

⁷⁰ İbn Mâce, Zühd 31.

⁷¹ Tirmizî, Birr 62; Ebû Dâvûd, Edeb 8.

⁷² Tirmizî, Rıda 11; Ebû Dâvûd, Sünnet 16.

⁷³ Ebû Dâvûd, Salat 307; Nesâî, İstiaze 21.

⁷⁴ Tirmizî, Birr 69.

⁷⁵ Muvatta, Huluk 8.

Hız. Peygamber'i büyük bir ahlak üzere olmakla niteleyen Kur'an, onun her şeyde olduğu gibi bu konuda da örneğine dikkat çekmektedir: "Allah'ın Resulünde pek güzel bir örnek vardır."⁷⁶ O'nu örnek almak ise onun sahip olduğu ahlakî özellik ve güzellikleri tamamiyle benimsemekle mümkündür. Kur'an'ın bu şekilde övdüğü Hz. Peygamber'in ahlakının bütünüyle Kur'an olduğu çeşitli rivayetlerde belirtilmiştir. Kendisine Hz. Peygamber'in ahlakı sorulan Hz. Aişe: "Onun ahlakı bütünüyle Kur'an'dı"⁷⁷ şeklinde çok kısa, öz ve anlamlı bir cevap vermiştir. Şüphesiz ki Kur'an'ı en iyi, en doğru bir biçimde anlayıp gereklerini en iyi ve en güzel şekilde yerine getiren kişi Hz. Peygamber idi.

İnsanın özünde olumlu şeylere olduğu kadar olumsuz özelliklere de yatkınlık vardır. İnsan yalnızca kötülüğe meyletmez. Hayra ve iyiliğe de yatkın olduğundan bunlara da meyledebilir. Şöyle ki Kur'an'da:

"Biz ona iki yolu da göstermedik mi?"⁷⁸

"Sonra ona, fücürünü (sınır tanımaz günah ve kötülüğünü) ve ondan sakınmayı ilham edene (andolsun). Onu (nefsini) arındırıp temizleyen gerçekten felah bulmuştur. Ve onu (isyanla, günahla) örtüp saran da elbette yıkıma uğramıştır"⁷⁹.

Şu hâlde insanın tabiatına hem olumlu hem de olumsuz özelliklere yatkınlık yerleştirilmiştir. Her şeyden önce insana diğer yaratıklardan farklı olarak akıl verilmiştir. İnsan kendisine bahşedilen bu akıl ve kâinatın yaratılışıyla beraber, gönderilen nice peygamberler ve nice kitaplarla özündeki olumsuzlukları kontrol altına almalı ve özündeki olumlu yönleri işlerlik kazandırmalıdır. Aksi takdirde davranışlara yansımayıp hayata geçmeyen, eyleme dönüşmeyen, özde saklı olumlu yönlerin de sahibine kazandıracığı ya da kaybettirteceği fazla bir şey yoktur⁸⁰.

Sonuç

Hiç şüphesiz estetik, insanlığın tarihî geçmişi kadar derinlere inen bir konudur. İnsanoğlu, olgular dünyasında eşya ile yüzleştiği andan itibaren estetik konuyla çok yakından ilgilenmiştir. Estetik, geçmişten günümüze farklı ilim dallarına konu olmuş ve gündemindeki yerini her zaman korumuştur. İnsanın güzele olan eğilimi fitrîdir. Çünkü mükemmel bir ahenk ve düzen içerisindeki dünyada, âlemlerin kendisinde mecz edildiği küçük âlem olan insan, başlı başına bir sanat eseridir.

Müslüman sanatkâr güzelliğin yaratıcısı olduğuna değil, keşfedicisi olduğuna inanır. Şu var ki Allah'ın *cemal* sıfatının bir tecellisi olarak var olan her çeşit güzellik, sanatkârın çabası sonucunda dokunulabilir, duyulabilir ve görülebilir bir hâlde gelmektedir.

Güzellik, farklı şekillerde tarif edilmiştir. Nitekim güzellik, çağdan çağa, toplumdan topluma, insandan insana hatta insanın yaşına, mesleğine, içinde bulundu-

⁷⁶ Ahzap, 33/21.

⁷⁷ Müslim, Müsafirun 139; Ebû Dâvûd, Tetavvur 26; Tirmizî, Birr 69.

⁷⁸ Beled, 90/10.

⁷⁹ Şems, 91/8- 10.

⁸⁰ Ali Akpınar, *a.g.m.*, s. 65- 66.

ğu sosyal ve psikolojilik duruma göre değişen bir değerdir. Bilgilerimizi düzenleyen doğruluk değerleri, ahlakımızı düzenleyen iyilik değerleri, haklarımızı düzenleyen hukuk değerleri ve hayatımızı düzenleyen güzellik değerleri yani estetik vazgeçilmez unsurlardandır.

Dünyada sözlü veya sözsüz olarak insanı Allah'ı bilmeye davet eden pek çok davetçi vardır. İşte bunlardan biri de güzellik fenomenidir. Hürriyet, aşk ve sevgi gibi izafi bir kavram olan güzellik için tam bir tanım yapmak oldukça güçtür. Bu konuda kelimeler, felsefe ve tasavvuf disiplinleri güzellik meselesini sistematik bir problem olarak ele almış ve tanımlama düzeyinde uğraşmışlardır. Hepsisi de güzellik doktrinini “Allah güzeldir, güzeli sever.” hadisiyle temellendirmeye çalışmışlardır. Bu bakış açısına göre “mutlak güzel” ancak Allah'tır. Eşyadaki güzellik ise Allah'ın cemal sıfatının onda yansımasıdır.

Eşyada görülen güzellik karşısındaki insanın görevi bizatihi güzelliğe mahal olan nesnede yoğunlaşmak değil, onu aşarak Mutlak Güzel'e yol bulmaktır. Çünkü eşyadaki güzellik, hakikatte bir imtihan vesilesidir.

Yirmi üç yıllık bir zaman diliminde nazil olan Kur'an ayetlerinin çoğunda insanın iç dünyasının sağlam bir yapıya oturtulması, temizlenmesi ve sürekli iyiye, günele doğru gelişmesi için uyarı ve yönlendirmeler yer almış; kalbin çeşitli eylemleri üzerinde durulmuştur. O hâlde bize düşen, günah ve kötülükleri düşleyen, gönünde onlara yer veren biri olmak yerine, hep iyilik ve güzelliklerin insanı olmaktır.

Şüphesiz varlığın yaratıcısı olan Allah, zatı, sıfatları, fiilleri itibarıyla mutlak cemal sahibidir; güzellikler karşısında meşru olan duygu ve heyecanlarla ürperen imanlı gönülleri ve böylesi gönül sahiplerini sever. Bu varlık âleminde var olan sayısız güzellikler, o güzelliklerin yaratıcısının güzelliği sevdiğinin; güzellikleri seven ve bu güzellikleri takdir edenleri de seveceğinin en kesin ve en açık delilidir.

Aslında her insanın bir sanatsal yanı ve kendine göre bir estetik anlayışı vardır. Allah, inanan, inanmayan ayrımı yapmadan bu yeteneği her bireyin fitratına yerleştirmiştir. Nitekim bunu göçebe toplumlarda dahi görebilmekteyiz. Bu sanatsal anlayış, annelerin çocuklarına diktikleri elbiselerde, genç kızların çeyizlerinde, yapılan ev dekorasyonları gibi çeşitli alanlarda görülmektedir.

En küçük detaylarda bile Müslüman için güzel bir örnek olan Hz. Peygamber'i takip etmek ve O'nun sünnetini hayatımıza yansıtmak, en ideal olanıdır. Yüce Kur'an'da bu konuda Hz. Peygambere uyulması gerektiğini çeşitli ayetlerle sık sık vurgulamıştır.

Hız. Peygamber, iyilik, cömertlik, kibarlık, güzellik, arkadaşlık ve sabrın mükemmel örneğidir. Hız. Peygamber'in (s.a) hayatı güzelliklerle yaşaması ve günlük işlerinde nezaket kurallarını gözetmesi, ne kadar ince ruhlu olduğunu göstermektedir. Kapısı çalındığı vakit, kendisine çeki düzen vererek kılık kıyafetini düzeltir, saçlarındaki dağınıkları giderdikten sonra misafirlerini karşıladı. Bu gibi davranışları Hız. Peygamber'in neleri önemseydiği hususunda önemli ipuçları vermektedir. Hadis kaynaklarında geçen bir rivayette; cenaze defini esnasında kazılan mezarın eğri olduğu, itinayla kazılmadığı Hız. Peygamber'in (s.a) gözünden kaçmaz. Hemen müdahale ederek kazılan mezarı düzelttir. Sahabenin “Bunun ölüye her-

hangi bir zararı var mıdır?” şeklinde sorması üzerine, “Gerçekten böyle şeyler ölüye ne zarar verir, ne de fayda sağlar fakat bu düzeltme yaşayanların gözüne hoş görünmesi içindir.” demiştir. Bir başka gün mesciddeyken saç sakalı karışmış biri gelmiş; Rasulullah (s.a) büyük bir nezaketle ondan üstüne başına çeki düzen vermesini istemişti. O kişi bu emri yerine getirip, geri dönünce Hz. Muhammed (s.a): “Bu durum, karmakarışık saçlarla gelmekten daha iyi değil mi?” buyurmuşlardır. Sıradan sayılabilecek bu örnekler dikkatle incelenirse Hz. Peygamber’in temizlik, düzenli olmak ve güzel olmak konusundaki tavrı açıkça görülecektir.

Şu hâlde, her alanda olduğu gibi, iyilik ve güzellik alanında da bizler için en iyi örnek olan Hz. Peygamber’e uyalım ve onun yaşantısını kendi hayat tarzımız hâline getirelim.

Kudret-i İlahi'nin “güzellik” vasıtasıyla da idraklere sunulması önem arz etmektedir. “Allah güzeldir, güzelliği sever.” Zira biliyoruz ki, İslam’da güzel olan, aynı zamanda ahlakî olandır. Yine İslam’da güzel, hem ulvi bir değerdir, hem de ulvi değerlere giden yolu açan bir vasıttır.

Kaynakça

- Kur'an-ı Kerim*, Elmalılı Hamdi Yazır, Erzurum 1994.
Ahmed bin Hanbel, *Müsnedü Ahmed bin Hanbel*, İstanbul 1982.
Akınar, Ali, “Allah’ın Ahlakı ile Ahlaklanmak”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2001, S. 6, s. 61-80.
Altıntaş, Ramazan, “İslam Düşüncesinde Tevhit ve Estetik İlişkisi”, *Diyanet Aylık Dergisi*, S. 189, Ankara 2006, s. 12-15.
Ayvazoğlu, Beşir, “İlmü'l-Cemal”, *DİA.*, C. 22, İstanbul 2000, s. 146-148.
Buhârî, Muhammed b. İsmail b. İbrahim, *Sahîhu'l-Buhârî*, İstanbul 1981.
Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, İstanbul 2004.
Çantay, Hasan Basri, *Kur'an'ı Hâkim ve Meâl-i Kerim*, İstanbul 1993.
Davudoğlu, Ahmet, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, İstanbul 1979.
Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as, *Sünenü Ebî Davud*, Humus 1969.
Malik b. Enes, *Muvatta'*, Mısır 1976.
Gazâlî, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed, *İhyâu Ulûmî'd-Dîn*, İstanbul 1985.
Gazzâlî, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed, “İslam Sanatı ve Edebiyatı Üzerine Düşünceler”, çev.: Adem Çalışkan, *OMÜİFD.*, S. 11, Samsun 1991, s. 335-337.
Görmez, Mehmet, “Kur'an'ı Kerim'in Işığında Söz ve Davranış Estetiği”, *Diyanet Aylık Dergi*, Ankara 2006, s. 5-8.
İbn Mâce, Muhammed b. Yezid, *Sünenü İbn Mâce*, Mısır 1952.
Mollamehmetoğlu, Osman Zeki, *Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, İstanbul t.s.
Müslim, İbnu'l-Haccac, *Sahîhu Müslim*, İstanbul 1981.
Naim, Ahmed, Miras Kamil, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, Ankara 1987.
Nesâî, Ebû Abdîrrahman b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, Mısır 1964.
Nesâî, Muhammed b. Abdîrrahmân, *Sünenü'n-Nesâî*, İstanbul 1992.
Sofuoğlu Mehmet, *Sahih-i Buhari ve Tercemesi*, İstanbul 1997.
Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsa, *Sünenü't-Tirmizî*, İstanbul 1992.
Uludağ, Süleyman, *İslam Açısından Musiki ve Sema*, Bursa 1992.
Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1982.